

MODEL ZAKONA

ZAKON O RODNOM IDENTITETU I PRAVIMA INTERSEKS OSOBA

OSNOVNE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se pravo na rodni identitet, pravo na izražavanje rodnog identiteta, prava transrodnih i interseks osoba, način ostvarivanja i način zaštite prava tih osoba, zabrana diskriminacije po osnovu rodnog identiteta i polnih karakteristika, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja u vezi sa pravima i dužnostima transrodnih i interseks osoba.

Načela

Član 2.

Ovaj zakon zasniva se na načelima:

1. Poštovanja ljudskih prava i dostojanstva transrodnih i interseks osoba i njihovog prava na samoodređenje.
2. Zabrane diskriminacije transrodnih i interseks osoba.
3. Uključenosti transrodnih i interseks osoba u sve sfere društvenog života na ravnopravnoj osnovi;
4. Uključenosti transrodnih i interseks osoba u sve procese u kojima se odlučuje o njihovim pravima i obavezama.

5. Priznavanja pravnih posledica novostečenog roda transrodne osobe;
6. Priznavanja pravnog kontinuiteta ličnih prava i obaveza transrodnih i interseks osoba.

Pojmovi

Član 3.

U ovom zakonu:

- Izraz „rod“ je pojam koji označava društveno uspostavljene uloge, položaje i statuse žena i muškaraca u javnom i privatnom životu, a iz kojih usled društvenih, kulturnih i istorijskih razlika proističe diskriminacija zasnovana na biološkoj pripadnosti određenom polu;
- Izraz „rodni identitet“ označava lični i unutrašnji doživljaj osobe na koji ona shvata svoj rod i koji može, ali i ne mora nužno, da se poklapa sa biološkim polom po rođenju, uključujući i lični doživljaj sopstvenog tela (što može uključivati, ako je svojevolumno izabrano, modifikaciju telesnog izgleda i telesnih funkcija, medicinskim ili drugim sredstvima), kao i druge načine rodnog izražavanja, kao što su odevanje, način govora, gestikulacija i slično;
- Izraz „binarna rodna podela uloga“ je podela po kojoj se ljudi dele isključivo na dva pola, muški i ženski, i na njima definisane rodne identitete i uloge muškarca i žene. Rodni identitet može biti binarni i nebinarni;
- Izraz „transrodna osoba“ je osoba čiji se rodni identitet razlikuje od biološkog pola i koristi se naizmenično sa pojmom trans ili trans* kao krovni pojam za sve osobe čiji se rodni identitet razlikuje od biološkog pola;
- Izraz „rodna nekongruentnost“ je izraženi i uporni nesklad između roda osobe (načina na koji ga ono doživljava) i biološkog pola;
- Izraz „biološki pol osobe“ označava biološke i anatomske karakteristike tela osobe u kom je rođeno, koje se uobičajeno dele na muške, ženske, delimično definisane i nedefinisane;
- Izraz „samoodređeni rodni identitet“ je izraz za rod sa kojim se podnosilac zahteva za promenu oznake pola identifikuje i za koji traži pravno priznanje. On se razlikuje od biološkog pola i koristi se za potrebe ovog zakona;
- „Medicinska tranzicija“ je proces prilagođavanja tela rodnom identitetu osobe putem različitih medicinskih procedura;

- Izraz „interseks stanje“ je krovni pojam pod koji se podvode brojne varijacije polnog razvoja koje se odnose na atipičnu strukturu genitalija, hromozoma, i/ili hormona;
- Izraz „interseks osoba“ je krovni pojam za osobu rođenu sa anatomijom polnih organa koja nije u skladu sa tipičnim medicinskim definicijama muškog ili ženskog pola, odnosno osobu rođenu sa anatomijom polnih organa koja se ne uklapa u medicinski poznatu formu muških ili ženskih polnih karakteristika;
- Interseks i transrodna osoba može se identifikovati kao muškarac, žena, kao interseks osoba, trans osoba, odnosno “drugo”;
- Izraz „polne karakteristike“ je pojam koji se koristi za hromozomske i anatomske osobine koje uključuju primarne karakteristike kao što su spoljašnje i unutrašnje genitalije i/ili hromozomku strukturu i hormone; i sekundarne karakteristike kao što su mišićna masa, raspoređenost malja, grudi, fizionomija;
- Izraz „drugo“ označava onu osobu koja se u matičnoj knjizi u rubrici oznaka za pol označi kao rodno ne definisana osoba, terminom „drugo“ (skraćenicom „D“);
- Izraz „Interdisciplinarni tim“ označava tim koji imenuje Ministar zdravlja na period od tri godine, a čine ga 2 lekara specijaliste za transrodna i interseks stanja, 1 psiholog specijalizovan za rad sa transrodnim i interseks osobama, 1 predstavnik organizacija za zaštitu prava transrodnih i interseks osoba i 1 pravnik ekspert za ljudska prava;
- Izrazi „svako“ i „osoba“ označavaju onog ko boravi na teritoriji Republike Srbije ili na teritoriji pod njenom jurisdikcijom, bez obzira na to da li je državljanin Republike Srbije, neke druge države ili je osoba bez državljanstva;
- Izraz „organ javne vlasti“ je državni organ, organ teritorijalne autonomije, organ lokalne samouprave, kao i organizacija kojoj je povereno vršenje javnih ovlašćenja.

Svi pojmovi koji se koriste u ovom zakonu u gramatičkom muškom rodu obuhvataju iste pojmove u ženskom rodu.

Pravo na rodni identitet i slobodan razvoj ličnosti

Član 4.

Svako ima pravo na rodni identitet i slobodno izražavanje i priznanje rodnog identiteta.

Svako ima pravo na slobodan razvoj svoje ličnosti i poštovanje fizičkog i psihičkog integriteta u skladu sa svojim rodnim identitetom i interseks stanjem.

Svako ima pravo da u pravnom poretku bude prepoznat u skladu sa svojim rodnim identitetom i interseks stanjem i s tim u skladu bude identifikovan u ličnim dokumentima.

Zabranjeno je zahtevati od lica da dostavi dokaz o izvršenim delimičnim ili kompletnim hiruškim intervencijama, hormonskim ili bilo kojim drugim psihijatrijskim ili psihološkim tretmanima, da bi nesmetano uživao pravo na rodni identitet.

Zabrana diskriminacije

Član 5.

Zabranjeni su svi oblici diskriminacije na osnovu rodnog identiteta i polnih karakteristika.

Organi javne vlasti i zaposleni u njima dužni su da obezbede poštovanje zabrane diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja i polnih karakteristika i da promovišu poštovanje i jednakost za sve bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju, rodni identitet i polne karakteristike kada odlučuju o njihovim pravima i obavezama.

PRAVA TRANSRODNIH I INTERSEKS OSOBA

Pravo na zdravstvenu zaštitu iz sredstava fonda obaveznog zdravstvenog osiguranja

Član 6.

Transrodna i interseks osoba imaju pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu sa načelom pravičnosti i poštovanja ljudskih prava i vrednosti u zdravstvenoj zaštiti.

Transrodna osoba ima pravo na sve potrebne medicinske i estetsko-korektivne mere kojima se otklanja nesklad između njenog biološkog pola i rodnog identiteta iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, u skladu sa propisima kojima se uređuju zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje.

Osoba sa interseks stanjem ima pravo na sve potrebne medicinske i estetsko-korektivne mere koje su usmerene na reproduktivnu ili polnu anatomiju interseks osobe, iz sredstava

obaveznog zdravstvenog osiguranja, a u skladu sa propisima kojima se uređuju zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje.

Sama činjenica postojanja transrodnosti ili interseks stanja ne sme negativno uticati na odluku nadležnog organa da transrodna i interseks osoba ostvari prava na biomedicinski potpomognutu oplodnju.

Pravo na obaveštenje i pristanak informisane transrodne i interseks osobe

Član 7.

Nadležni zdravstveni radnik dužan je da blagovremeno pruži potrebne informacije transrodnoj osobi koja želi hiruškim putem prilagoditi biološki pol svom rodnom identitetu, kako bi dala pristanak na predloženu medicinsku meru.

Nadležni zdravstveni radnik dužan je da blagovremeno pruži potrebno obaveštenje interseks osobi, kako bi dala pristanak na predloženu medicinsku meru.

Bez pristanka informisane transrodne ili interseks osobe ne sme se nad njom preduzeti nikakva medicinska mera.

Nezakonitom se smatra svaka medicinska mera koja se sprovodi odmah po rođenju ili tokom najranijeg detinjstva interseks osobe, s ciljem da se polni organi definišu u skladu sa polnim karakteristikama jednog od dva priznata pola (kastracija, sterilizacija, estetska genitalna hirurgija) ukoliko se takva mera može odložiti do momenta kada dete može samostalno dati pristanak.

Izuzetno, ukoliko je to u najboljem interesu deteta i važno za zdravlje deteta, zakonski zastupnik interseks osobe, mlađe od 15 godina, nakon što je prethodno blagovremeno i adekvatno obavešten od strane predstavnika Interdisciplinarnog tima, može dati saglasnost na predloženu medicinsku meru.

Psihosocijalna podrška

Član 8.

Transrodnim i interseks osobama i članovima njihovih porodica mora biti obezbeđeno individualno prilagođeno psihosocijalno savetovanje i podrška od strane psihologa i lekara, stručnjaka za pitanja rodnog identiteta i interseks stanja.

Pravo na zaštitu podataka o ličnosti

Član 9.

Podaci o ličnosti koji se odnose na transrodnost i interseks stanje predstavljaju naročito osetljive podatke o ličnosti.

Podaci iz stava 1. ovog člana mogu se obrađivati samo na osnovu pismenog pristanka osobe na koje se podaci odnose, a u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.

Pravo na promenu dokumenata

Član 10.

Kako bi potvrdila svoj samoodređeni rodni identitet svaka osoba ima pravo da promeni oznaku za pol i lično ime u svim ličnim dokumentima.

Promena oznake pola transrodne osobe

Član 11.

Kako bi potvrdila svoj samoodređeni rodni identitet transrodna osoba ima pravo na promenu oznake pola u matičnoj knjizi rođenih na način da se u rubrici oznaka za pol, pol označi kao muški ili ženski ili „drugo“.

Skraćenica za termin „drugo“ u matičnoj knjizi je „D“.

Odluku o promenu oznake pola u matičnoj knjizi rođenih iz stava 1. ovog člana, u prvom stepenu donosi opštinska uprava, odnosno gradska uprava, odnosno gradska uprava grada

Beograda na osnovu izjave transrodne osobe date javnom beležniku u formi javnobeležničkog zapisa, u skladu sa odredbama Zakona o matičnim knjigama.

Zakonski zastupnik maloletne transrodne osobe ima pravo da zahteva promenu oznake pola transrodnog deteta u matičnoj knjizi rođenih, na način da se u rubrici oznaka za pol, pol označi kao muški ili ženski ili „drugo“ .

Odluku o promeni oznake pola u matičnoj knjizi rođenih iz stava 4. ovog člana, u prvom stepenu donosi opštinska uprava, odnosno gradska uprava, odnosno gradska uprava grada Beograda, u skladu sa odredbama Zakona o matičnim knjigama.

Kako bi potvrdilo svoj samoodređeni rodni identitet, danom sticanja punoletstva, transrodno dete ima pravo na promenu oznake pola u matičnoj knjizi rođenih, na osnovu izjave date javnom beležniku u formi javnobeležničkog zapisa, na način da se u rubrici oznaka za pol, pol označi kao muški ili ženski, ili „drugo“, u skladu sa odredbama Zakona o matičnim knjigama.

Promena oznake pola interseks osobe

Član 12.

Zakonski zastupnik maloletne osobe sa interseks stanjem ima pravo da zahteva promenu oznake pola interseks deteta u matičnoj knjizi rođenih, na način da u rubrici oznaka za pol, pol interseks deteta označi neutralno, terminom „drugo“ .

Odluku o promeni oznake pola u matičnoj knjizi rođenih u prvom stepenu donosi opštinska uprava, odnosno gradska uprava, odnosno gradska uprava grada Beograda na osnovu propisane potvrde nadležne zdravstvene ustanove o dijagnostikovanom interseks stanju.

Kako bi potvrdilo svoj samoodređeni rodni identitet, danom sticanja punoletstva, dete s dijagnostikovanim interseks stanjem ima pravo na promenu oznake pola u matičnoj knjizi rođenih, na osnovu izjave date javnom beležniku u formi javnobeležničkog zapisa, na način da se u rubrici oznaka za pol, pol označi kao muški ili ženski, ili da zadrži oznaku pola „drugo“, u skladu sa odredbama Zakona o matičnim knjigama.

Svaki organ javne vlasti dužan je da na osnovu izvoda iz matične knjige rođenih u kom je kao oznaka za pol upisano „drugo“, izda novu ispravu koja se odnosi na tu osobu, a u kojoj će stajati oznaka za pol „drugo“.

Promena imena

Član 13.

Kako bi potvrdila svoj samoodređeni rodni identitet osoba ima pravo da promeni ime u skladu sa svojim rodnim identitetom ili interseks stanjem.

Zahtev se dostavlja nadležnom organu u skladu sa propisima koji regulišu lično ime.

Nadležni organ odluku o promeni imena donosi u skladu sa propisima koji regulišu lično ime.

Konačno i izvršno rešenje kojim se menja lično ime osobe nadležni organ dužan je dostaviti nadležnom upravnom organu radi upisa u matičnu knjigu.

Promena jedinstvenog matičnog broja građanina

Član 14.

Transrodna i interseks osoba ima pravo na promenu jedinstvenog matičnog broja građanina u skladu sa Zakonom o jedinstvenom matičnom broju građana.

Promena oznake pola u drugim ličnim dokumentima

Član 15.

Transrodna i interseks osoba ima pravo na promenu oznake pola, imena i jedinstvenog matičnog broja građanina u svim ličnim dokumentima (lična karta, putna isprava, vozačka dozvola, radna knjižica, zdravstvena knjižica, diplome i druga uverenja o stečenom obrazovanju i stručnoj spremi i dr.).

Uz zahtev za promenu podataka o ličnosti iz stava 1. ovog zakona, osoba podnosi nadležnom organu i izjavu u formi javnobeležničkog zapisa.

Nova lična dokumenta nadležni organ dužan je izdati najkasnije u roku od trideset dana od dana prijema zahteva za izdavanje nove lične isprave.

Ukoliko osoba zahteva izdavanje nove diplome ili drugih uverenja o stečenom obrazovanju i stručnoj spremi, odnosno zahteva izdavanje nove radne knjižice, dužna je nadležnom organu vratiti originale ličnih isprava čija izmena se traži.

Prava iz radnog odnosa

Član 16.

Zaposlena transrodna osoba koja je u procesu otklanjanja nesklada između biološkog pola i rodnog identiteta, ne sme trpeti negativne posledice u pogledu prava i obaveza iz radnog odnosa.

Ukoliko zaposleno lice dobije otkaz ugovora o radu ili su mu uskraćena ili ograničena prava iz radnog odnosa, a učini verovatnim da je tuženi izvršio akt diskriminacije po osnovu rodnog identiteta ili polnih karakteristika, teret dokazivanja, da nije bilo diskriminacije po tom osnovu, je na tuženom poslodavcu.

Pravo na penzijsko osiguranje

Član 17.

Osoba kojoj je promenjena oznaka za pol u ličnim dokumentima uslove za penziju ostvaruje po pravilima svog novostečenog pola, uz uračunavanje prethodno ostvarenog staža, a u skladu s propisima koji regulišu penzijsko i invalidsko osiguranje.

Pravo na bračni i porodični život

Član 18.

Osoba kojoj je promenjena oznaka za pol u ličnim dokumentima ima pravo da zaključi brak.

Na uživanje prava i sloboda u bračnim i porodičnim odnosima ne utiče činjenica da je transrodna ili interseks osoba promenila ime.

Bračna zajednica osobe koja je promenila oznaku pola može se na osnovu saglasnosti supružnika prevesti u registrovanu istopolnu zajednicu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje registracija istopolnih zajednica.

Transrodni ili interseks roditelj zadržava sva prava i obaveze prema detetu, koje je imao prema detetu pre priznavanja pravnih posledica usklađivanja pola.

Sama činjenica postojanja transrodnosti ili interseks stanja kod roditelja ne sme negativno uticati na odluku nadležnog organa o vršenju roditeljskog prava i starateljstvu nad detetom.

Imovinska i druga prava

Član 19.

Osoba kojoj je promenjena oznaka za pol u ličnim dokumentima zadržava sva stvarnopravna, obligacionopravna, nasledna i druga imovinska prava; autorska prava, prava intelektualne svojine, kao i sva druga prava koja su vezana za ličnost, kao da promene oznake pola u ličnim dokumentima nije ni bilo.

Nadzor

Član 20.

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donetih za sprovođenje ovog zakona vrši nadležno ministarstvo.

KAZNENE ODREDBE

Član 21.

Novčanom kaznom u iznosu od 500.000 dinara kazniće se:

- 1) Nadležni zdravstveni radnik koji izvrši medicinsku meru odmah po rođenju ili tokom najranijeg detinjstva interseks osobe, suprotno odredbi člana 7. stav 4. ovog zakona;
- 2) Odgovorno lice u opštinskoj upravi, odnosno gradskoj upravi, odnosno gradskoj upravi grada Beograda, koje ne dostavi konačno i izvršno rešenje kojim se usvaja zahtev za promenu oznake pola, suprotno odredbi člana 11. stav 3. ovog zakona;
- 3) Odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave ako po prijemu urednog zahteva ne izda nova lična dokumenta, suprotno članu 15. stav 3. ovog zakona;
- 4) Odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave ako u roku od pet radnih dana, po prijemu urednog zahteva, ne donese odluka o promeni imena; suprotno odredbi člana 13. stav 5. ovog zakona;
- 5) Odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave ako u roku od 15 dana od dana prijema urednog zahteva ne odredi novi jedinstveni matični broj građanina, suprotno odredbi člana 14. ovog zakona;

- 6) Odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, organu teritorijalne autonomije i jedinice lokalne samouprave ako ne izda nova dokumenta u roku od 30 dana od dana prijema urednog zahteva; suprotno odredbi člana 15. stav 4. ovog zakona.

Član 23.

Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,000 dinara kazniće se pravno lice:

- 1) ako ne izda nova dokumenta u roku od 30 dana od dana prijema urednog zahteva; suprotno odredbi člana 15. stav 4. ovog zakona;
- 2) ako zdravstveni radnik izvrši medicinsku meru odmah po rođenju ili tokom najranijeg detinjstva interseks osobe, suprotno odredbi člana 7. stav 4. ovog zakona.

PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 24.

Akt kojim se bliže uređuje Interdisciplinarni tim iz člana 7. stav 5. ovog zakona, donosi ministar zdravlja u roku od 90 dana od dana stupanja zakona na snagu.

Član 25.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije“.